

Dr. Kovács József /BM Rendőrtiszti Főiskola
Tanszékvezetője/ hozzászólása

Tisztelt Elnökség!
Tisztelt Tanácsülés!

Általánosan elfogadott felismerés ma már, hogy egy ország bűnözési helyzetét a vagyon elleni bűnözés helyzete és az össz-bűnözésen belüli aránya jellemzi a legjobban. Így van ez hazánkban is, ahol a bűnözés strukturális átalakulásán belül változatlanul a vagyon elleni bűncselekmények teszik ki az ismertté vált bűncselekmények több mint 60 %-át. E büntettek kiemelkedő társadalmi veszélyességét pedig a számszerűség nagyságán felül e bűncselekmények által okozott kárösszegek nagysága is mutatja.

Az ismertté vált bűncselekmények legjelentősebb és az össz-bűnözés terjedelmét nem kis mértékben meghatározó bűncselekmény-kategória kedvezőtlen alakulása felveti azt a követelményt, hogy fokozottabban kerüljön előtérbe e kérdéskomplexum behatóbb vizsgálata, annak ellenére, hogy ezideig is központi problematika volt e cselekmények visszaszorítását célzó intézkedések meghozatala. 1982. évben minisztertanácsi határozat született a társadalmi tulajdon és a személyek javainak védelme érdekében. A határozat sarkalatos intézkedéseket eredményezett a tulajdonvédelem erőteljes hangsúlyozására. Jelei meg is mutatkoztak a bűnüldöző hatóságok intézkedéseiben, ugyanis a társadalmi tulajdon elleni bűncselekmények össz-bűnözésbeli 33,4 %-os aránya 30,3 %-ra csökkent. A hatékonyabb előrelépést azonban úgy vélem

néhány akadályozó tényező nehezíti. Ezek közé sorolom többek között a gazdálkodó szervekre érvényes ama rendelkezést, miszerint a vagyonvédelmet szolgáló biztonsági berendezések kivitelezésének költségkihatását 20.000 Ft-on felül beruházásnak kell tekinteni. A beruházások eszközlésének viszont megvannak a maga kautélái. Ez a szabályozás megítélésem szerint nem teszi kellően érdekeltté a gazdálkodó szerveket, hogy a társadalmi tulajdon ellen irányuló bűncselekmények elhárításában hatékonyan fellépjenek.

Gyakori jelenség még ma is - és a társadalmi tulajdon elleni bűnözés visszaszorítását megnehezíti az a körülmény is, hogy a gazdálkodás belső szférájának különböző fontos - kiemelném a pénz és az anyag-gazdálkodást - területeit, egyes gazdálkodó egységek szabályozás nélkül hagyják, vagy nem kellőképpen szabályozzák. A szabályozatlanság következményeképpen előfordulnak olyan, a bűnüldöző munkát nemcsak megnehezítő, hanem felesleges ismételtséggel igénybevevő esetek, amikor a már korábban jelzett és feltárt okok meg nem szüntetése miatt, ismét szerepelnek ugyanazok a bünelkövetési okok, vagy bűncselekmény elkövetését lehetővé tevő feltételek. Pl. ellenőrzés hiányosságai, a felelősségi körök hézagai.

A személyek javait sértő bűncselekményeket illetően ma már más a helyzet, mint jó néhány esztendővel ezelőtt volt. A gazdálkodás nyílttá válásával a kereseti lehetőségek egyre többirányú eshetőségével, egyszóval a gazdasági élet fejlődésével együtt jelentősen bővült a személyi tulaj-

donban lévő javak, vagyontárgyak köre és értéke. Ugyanakkor e vagyonnal szembeni kellő gondosság és őrzés igénye még nem tart lépést e megváltozott viszonyokkal az állampolgárok körében. Ha a tulajdonosok nem csökkentik az elkövetést lehetővé tevő feltételeket, ha nem tesznek eleget az őrzési követelményeknek, a bűnüldözés egymaga nem vállalhatja - úgy vélem - e feladat teljeskörű végrehajtását.

Mindezek a körülmények engednek arra a következtetésre jutni, hogy a vagyon elleni bűnözésben fellelhető új jelenségek előidézték a vagyon elleni bűnözés arculatának megváltozását. A vagyon elleni bűnözés iránya ugyanis egyre inkább a rizikómentesebben elkövethető személyek javai elleni bűncselekmények felé fordul, amit e cselekmény-kategóriában az elmúlt három esztendő dinamikus fejlődése is igazol. A számok tükrében ez azt jelenti, hogy a személyek javai elleni bűncselekmények dinamikája 1982. évi 66,6 %-ról 1984. évben 69,7 %-ra emelkedett.

Legyen szabad talán - Tisztelt Tanácsülés - még egy jellemző sajátosságra utalnom. A vagyon elleni bűncselekmények jellegükben eltérők és sok irányból sértik, veszélyeztetik a tulajdont, vagy a tulajdonhoz fűződő vagyoni viszonyokat. Veszélyességük a védett érdekeknek nagy területét öleli fel, melyek mellett a veszélyeztetés éppen más cselekmény-kategóriával történő ötvöződése, halmazati jellege miatt egyre fokozottabbá válik. A gyakorlati tapasztalatok ugyanis arra engednek következtetni, hogy e büntetési kategória az esetek nem kis százalékában a gazdaság elleni bűnözéshez kapcsolódik. Különösen a gazdálkodási kö-

telességeket sértő bűncselekmények körében mondható általánosnak az a tapasztalat, hogy elkövetésük olyan bűncselekmények megvalósításával párosul, amelyeket a vagyon elleni bűncselekmények halmaza jellemez. A leggyakoribb halmazati elkövetés szorosan kötődik a vagyon elleni bűncselekményeken belül a társadalmi tulajdont sértő bűncselekményekhez. Különösképpen jelentkezik a halmazat a sikkasztással, a csalással és a hűtlen kezeléssel.

A halmazatban szereplő cselekmények elkövetőit, de általában az elkövetőket és különösen a gazdaság elleni bűncselekmények elkövetőit, a nagy találékonyság és leleményesség jellemzi, gyakoribb a csoportos vagy bűnszövetségben történő elkövetés. Cselekményeikkel nagy területeket, illetőleg gazdasági egységeket érintenek, ahol ennek következtében gyengül a fegyelem, lazul a jogok és kötelességek összhangja, és terjed a hibák elnézése.

Mindezen korábban is meglévő tényezők mellett a gazdaság elleni bűnözésben is új, negatív tendenciával telített jelenségek mutatkoznak, melyeknek megjelenési formái és azok összegzése távolról sem egyszerű feladat. Az összefüggések láncolatából nehezen elemezhető ki a valóságjelenség, ami nagyon körmönfont elkövetési módszereket is takar. E potenciális következményekkel járó kísérő jelenségek összetetten jelentkezik a gazdálkodás folyamatában és jelentős szerepet játszanak a gazdaság elleni bűnözés megjelenési formáinak kialakításában. A nagymértékű társadalmi, gazdasági fejlődésnek, különösen gazdaságirányítási rendszerünk továbbfejlesztésének gazdaságunkban történő

fokozatos megvalósítása velejárója volt néhány olyan negatív jelenség kialakulásának, amelyek az elmúlt időszakban e bűnözés új jelenségeiként megfigyelhetők voltak. A fejlődést szolgáló és alapvetően pozitív folyamatoknak olyan negatív következményei is mutatkoztak, amelyek önmagukban, vagy más tényezőkkel kölcsönhatásban kriminogén hatást gyakorolnak. Különösen érzékelhető ez a jelenség a gazdasági verseny, a termelőüzemekkel szemben általános és alapvető követelményként felállított nyereséges gazdálkodás és az új rendszerű kisüzemi gazdálkodási és üzleti formák üzemeltetéséből fakadó lehetőségek bűnös kihasználásában.

Sajnos azt kell mondanom: a társadalmi morál színvonala elmarad a kívánt szinttől. Gyakori jelenség, hogy a magatartások jelentős része mögött informális és korrupciós kapcsolatok létesítése húzódik meg.

A magánkereskedelemben mind gyakoribb elkövetési módként jelentkezik a kiskereskedők viszonteladási tevékenysége. Az esetek többségében állami kereskedelmi boltokban, nagy tételben - csúszópénz ellenében - felvásárolják a fogyasztók által keresett árucikkeket, amiket nagy haszonnal értékesítenek.

Új jelenséggé előfordul az is, hogy az árleszállításokhoz kapcsolódik az elkövetés módszere. Felvásárolják a leszállított árért forgalmazott árucikkeket, melyeket később eredeti áron hoznak saját üzletükben forgalomba.

A vám- és deviza jogszabályt sértő cselekmények elkövetésének bűnügyileg érzékeny pontjaira hívja fel a figyelmet a nemzetközi bűnözés hatásaként is jelentkező csempészet,

és az arany, illetve az aranytárgyak tiltott forgalmához fűződő üzérkedés. A tárgyak csempészete új módszereket mutat /pl. kenyérbe sűtik/, melyeknek kiszűrése különösen nehéz feladatot jelent.

A pénzkezelés, készpénzgazdálkodás és az adózás körébe tartozó új jelenségek általában más jogsértésekkel leplezett magatartások formájában jutnak kifejezésre. Visszaélés tapasztalható a már ismert megjelenési formák mellett az "előnyösen" elszámolható göngyöleg kezelésében, az önbizonylatok vezetésében. A magániparban vagy kereskedelemben az egyéni vásárlásokat nem követi a leszámlázás, egyszóval elmarad a bizonylatolás. A belső önbizonylat kiállítás, sok esetben a számlaadás elmulasztásával eléri az adó mértékének csökkentését. Az adó összege ugyanis a bizonylatok alapján kerül megállapításra.

Az adófizetési szabályok kijátszása is több jelenségre hívja fel a figyelmet. Köztudomású, hogy a szerződéses kereskedelmi üzleteknél az adó mértékének megállapítása az üzlet forgalmához kapcsolódik. A forgalom - ami szinte nyomon sem követhető - bizonylatokkal és a beszerzéseket bizonyító számlákkal lenne ellenőrizhető. Ez azonban rendkívül nehéz feladatot jelent, mert a bizonylati rend szinte ellenőrizhetetlen, ezért nem is nagyon foglalkoznak vele, - hacsak most az állami ellenőrzésről szóló 14/1985. /III.20./ MT. rendelet ezt a gyakorlatban is meg nem oldja -, mert az ellenőrzésnek ez oldalon jelentkező lazasága rendkívül kedvez a visszaéléseknek, a számlanélküli beszerzéseknek. Tekintve, hogy az adózási rendszer progresszíven

kapcsolódik a forgalomhoz, az érintettek érdekeltek abban, hogy tagadják a forgalom nagyságát és előtérbe helyezték a számlánélküli beszerzést.

Tisztelt Tanácsülés!

Az állam sokrétű feladatai között fontos helyet foglal el gazdasági tevékenységének harmonikus fejlesztése, a folyamatos és kiegyensúlyozott növekedés elősegítése. E célkitűzések elérésében a büntetőjogi és a büntető jogalkalmazásnak egyaránt fontos szerepe van. Figyelembe véve a büntetés nem éppen kedvező alakulását, úgy ítélem meg - főként a vagyon elleni és az erőszakos jellegű bűncselekmények elkövetőivel szemben - hogy indokolt a fokozott szigor érvényre juttatása. De ugyanígy a szigor kel- lene alkalmazni a gazdaság és a közélet tisztaságát veszélyeztető korrupciós jellegű bűncselekmények üldözése során is. A legkülön- bözőbb elkövetési módszerek kialakítása, nem utolsósorban - gazdaság elleni bűncselekményeket illetően - a leleplezési lehetőségek és a büntető eljárás megindításának problémái többszörösen aláhúzzák a szigor vagy humánus értékét az eljárás során.

Hangsúlyozom mindezt azért, mert külön- képpen a gazdaság elleni bűncselekmények elkövetőinél a rosszhiszemű visszaélésekkel szembeni szigorúbb fellépés igénye mellett arra is figyelemmel kell lenni, hogy a büntetőjog ne gördítsen akadályt és ne keresz- tezze azt a gazdaságpolitikai célt, amelyet a nyitltá tett gazdasággal, az új gazdasági formákkal meg akarunk valósítani. Ez óva- tosságra int. A gazdasági folyamatok befo- lyásolásának a büntetőjog csak másodlagos

eszköze lehet. Kötelességünk védelmet nyúj- tani a bűncselekményt megvalósító gazdasági visszaélésekkel szemben, de elővigyázatos- nak kell lennünk ahhoz, hogy a büntetőjogi eszközök túlzott alkalmazásával veszélyez- tessük a központi gazdaságpolitikai célki- tűzéseket.

Adott esetben nem könnyű eldönteni és megtalálni azt a helyet, ahol a gazdasági összefüggések bonyolult láncolata révén mé- giscsak felszínre bukkan a magatartás káros hatása. Az összefüggések bonyolult láncola- tának problémája nemcsak a gazdálkodás rend- jét sértő bűncselekményekben jelentkezik, hanem megmutatkozik azokban az esetekben is, amikor a szerződéses üzletvezetők tevé- kenységének megítéléséről van szó. E kér- désben szeretném a figyelmet felhívni a Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti Fő- osztályának az elmúlt évben kibocsátott le- iratára, amely előzetes revíziót ír elő a szerződéses üzletvezetők visszaélései alap- ján elrendelt nyomozásokra.

Összegezeként el kell mondanom, hogy az elhangzott főreferátum és az azt kiegé- szítő korreferátumokban foglalt tények és adatok gondolkodásra készítenek. Komplex jellegű feltételek kialakítására és a bűn- üldözés eredményességét elősegítő intézke- désekre hívják fel a figyelmet.

Köszönöm, hogy meghallgattak.